

Likestilling i barnehagen

Bacheloroppgave

Martha Elisabeth Fisher – Kandidatnummer 515

Veiledere: Elsa Fjeldavli og Mette Nygård

Dronning Mauds Minne Høgskole

Hovedmodell

Fordypningsenhet – Organisasjon og ledelse

2013

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Problemstilling	5
2.0 Teori	6
2.1 Hva sier lovverket?	6
2.2 Definisjon av begrepet likestilling	8
2.3 Men hva er et kjønn?	9
2.5 Personalets holdninger	11
2.6 Kompetanseutvikling	12
3.0 Metode	13
3.1 Prosess og metode	13
3.2 Intervju	14
3.3 Observasjon	15
3.4 Metodekritikk	15
4.0 Funn og drøfting	17
4.1 Likeverd av enkeltindividet= likestilling mellom kjønn?	17
4.2 På hvilke måter arbeider barnehagen med likestilling med tanke på barna?	19
4.3 Rom, språk og farger	22
4.4 Endringskompetanse	24
5.0 Oppsummering og avslutning	26
6.0 Etterord	27
7.0 Litteraturliste	28
8.0 Vedlegg	30

1.0 Innledning

I år feirer vi stemmerettsjubileet for kvinner. For hundre år siden fikk kvinner endelig det de hadde kjempet for i mange år, rettigheten til å bruke sin stemme ved stortingsvalg på lik linje som menn. Dette kan allikevel ikke ansees som å være det første steget inn i debatt som fortsatt er svært aktuell den dag i dag, nemlig likestillingsdebatten. Likestillingsdebatten har vært aktuell i mange århundrer. Mange kvinner kjempet lenge for ideologien om at kvinner og menn skulle stilles på lik linje. (Snl.no/stemmerett for kvinner). Fortsatt i dag, hundre år etter kvinner fikk stemmerett i Norge, finner vi denne debatten som svært aktuell, og nå integrert i barnehagen.

Gjennom tidene har barnehageyrket vært dominert av kvinner. Med noen variasjoner kommunevis, kan vi anslå at ca. 90% av bemanningen i norske barnehager består av kvinner og resterende 10% består av menn. (Friis, 2006). Barne- og familiedepartementet har gitt ut en handlingsplan for likestilling, hvor de hadde som mål å få inn 20% menn inn i barnehageyrket. Ser vi på jobbannonser til pedagogiske lederstillinger ser vi ofte igjen at menn oppfordres til å søke. Målsettingen med handlingsplanen fra barne- og familiedepartementet sier at *likestilling og likeverd skal ligge til grunn for all virksomhet og pedagogikk i barnehagen*. (Friis, 2006).

Også i forskriftet rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver ser vi at likestilling er forankret i barnehagens verdigrunnlag og er en del av barnehagens samfunnsmandat.

Likestilling mellom kjønnene skal gjenspeiles i barnehagens pedagogikk. Barnehagen skal oppdra barn til å møte og skape et likestilt samfunn. Barnehagen skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling mellom de to kjønn. Gutter og jenter skal ha like muligheter til å bli sett og hørt og oppmuntres til å delta i felleskap i alle aktiviteter i barnehagen. Personalet må reflektere over sine egne holdninger og samfunnets forventninger til gutter og jenter.

(Kunnskapsdepartementet, 2011).

Kjønnsdebatten i forhold til hvordan man skal tiltale jente og gutt, har vært brennheit i Sverige de siste årene. Den kjønnsnøytrale barnehagen Egalia i Stockholm har dratt kjønnsnøytraliseringen lengre enn mange andre. I denne barnehagen har de gått bort ifra å bruke pronomenet han og henne og bruker i stedet det kjønnsnøytrale ordet *hen*. Gjennom dette tiltaket blant flere, mener pedagogene at barna får en rikere mulighet til å bli kjent med hvem de er som individ uavhengig av kjønn. (Barnehage.no/kjonnsnoytrale-unger-barnehage). Selv om det per i dag ikke er norske barnehager som praktiserer denne ordningen, har det allikevel skapt en debatt og belyst likestilling i barnehagen.

Med den aktuelle likestillingsdebatten og tanken på at jeg snart er ferdigutdannet barnehagelærer, er dette et tema som jeg ønsker å få bedre innsikt i. Midt oppi mitt engasjement og nysgjerrighet for likestillingsdebatten i barnehagen, valgte jeg *likestilling i barnehagen* som tema.

1.1 Problemstilling

Jeg ønsket å fokusere på hvordan likestillingsarbeidet med tanke på barna kom frem i barnehagene. Som nevnt tidligere syns jeg at dette var et tema som jeg ønsket å ta med meg i min yrkesprofesjon og da ville jeg få bedre innsikt i hvordan barnehagene jobber pedagogisk for å fremme likestilling mellom barna. Det vil si, at jeg ville ikke fokusere på hvordan likestillingen mellom de ansatte. Jeg syns det var utfordrende å utforme en problemstilling som dekte de punktene jeg ønsket å trekke inn i oppgaven. Først hadde jeg utformet en problemstilling som lød slik; *på hvilke måter jobber barnehagene med likestilling med tanke på barna?* Jeg følte ikke at denne problemstillingen rakk over det spennet jeg ønsket å finne ut, og var redd for at denne problemstillingen ville føre til at det bare ble oppramsing av hva barnehagene gjør og lite begrunnelser for arbeidet. Derfor valgte jeg problemstillingen:

Hvordan arbeider barnehagene med likestilling av barna?

Gjennom denne problemstillingen og vinklingen følte jeg at det ville gi meg mer kunnskap om hvordan barnehagene arbeider med likestilling. Etter jeg hadde analysert mine funn, oppdaget jeg det var en del forskjeller mellom barnehagen som deltok i likestillingsnettverket og den barnehagen som var uavhengig av nettverket. Dette førte til at jeg ble nysgjerrig omkring betydningen av kompetanseutvikling, noe som er relevant for min fordypningsenhet, organisasjon og ledelse. Jeg valgte derfor å legge til et spørsmål for å belyse nettopp dette. Problemstilling for denne bacheloroppgaven er;

Hvordan arbeider barnehagene med likestilling i av barna? Og hvordan har kompetanseutvikling bidratt til å heve kvaliteten med tanke på likestilling i barnehagen?

2.0 Teori

I teoridelen vil jeg belyse hva lovverket sier om likestilling og hvordan barnehagene skal forholde seg til likestilling. Videre vil jeg gjøre rede for sentrale begreper i likestillingsarbeidet, da det er viktig at jeg som skriver og du som leser har en felles forståelse for innholdet av begrepene. Avslutningsvis i teorikapittelet vil jeg i lys av teori forklare hvordan personalgruppens holdninger påvirker likestillingsarbeidet og hvor avgjørende kompetanse er for kvalitet.

2.1 Hva sier lovverket?

I 1978 kom loven om likestilling mellom de to kjønn. Denne loven skal sikre at kvinner og menn gis like muligheter til utdanning, arbeid og faglig utvikling. Formålet med loven var at de to kjønn skulle få like muligheter i hjem, samfunnsliv og arbeid. Likestillingsloven § 1;

Denne lov skal fremme likestilling mellom kjønnene og tar særlig sikte på å bedre kvinnens stilling. Kvinner og menn skal gis like muligheter til utdanning, arbeid og kulturell og faglig utvikling.

(www.lovdata.no)

Likestillingsloven har også blitt integrert inn i barnehagen. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver som er en forskrift av barnehageloven, redegjør for barnehagens samfunnsmandat. Barnehagens verdigrunnlag forteller oss hvilke holdninger og verdier den norske barnehagen skal bygge sin virksomhet på. I forhold til likestilling sier rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver dette;

Likestilling mellom kjønnene skal gjenspeiles i barnehagens pedagogikk. Barnehagen skal oppdra barn til å møte og skape et likestilt samfunn. Barnehagen skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling mellom kjønn. Gutter og jenter skal ha like muligheter til å bli sett og hørt og oppmuntres til å delta i felleskap i alle aktiviteter i barnehagen.

(Kunnskapsdepartementet, 2011)

I barnehageloven § 2 finner vi *"Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling"*.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Stortingsmelding 41 om kvalitet i barnehagen sier følgende om likestilling i barnehagen;

Likestilling og likeverd, handler om hvilke verdier de fremmer i praksis gjennom sine holdninger. Likestilling er en sentral verdi i det norske samfunnet, og likestillingsperspektivet skal være integrert i barnehagens daglige virksomhet. Hvordan personalet arbeider med likestilling og likeverd, handler om hvilke verdier de fremmer i praksis gjennom sine holdninger.

([Www.regjeringen.no](http://www.regjeringen.no))

Dette viser hvor forankret likestillingsprinsippet skal være i barnehagen og at dette arbeidet er noe barnehagene skal jobbe med kontinuerlig. Stortingsmeldingen presiserer betydningen av hvordan personalet er bevisst sine holdninger i sitt arbeid med likestilling. Dette er noe jeg vil komme tilbake til.

2.2 Definisjon av begrepet likestilling

For å kunne gå videre i teoridelen vil jeg definere begrepet likestilling. Likestilling er et vidt begrep som kan forstås og tolkes på mange måter. For noen handler likestilling om statistikk, hvor mange menn det er i forhold til kvinner på en arbeidsplass, for andre handler likestilling om å bryte med de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene.

Larsen og Slåtten (2010) definerer likestilling som et demokratisk prinsipp hvor alle mennesker skal ha de samme rettighetene, pliktene og mulighetene på alle områder i samfunnet. Vi kan skille mellom formell og reel likestilling. Den formelle likestilling omhandler like rettigheter når det kommer til lovverk. I Norge har i dag kvinner og menn, jenter og gutter like rettigheter i forhold til den Norske lov. Den reelle likestillingen, er den likestillingen vi møter i hverdagen i arbeidslivet og i barnehagen. Blir jenter og gutter møtt med de samme forventningene, kan vi si at vi har oppnådd reelle likestilling.

I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver finner vi prinsippet om likestilling definert som jenter og gutters like muligheter for å bli sett og hørt. (Kunnskapsdepartementet, 2011). I temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen defineres likestilling som en del av det pedagogiske arbeidet hvor virksomheten ikke skal reproducere tradisjonelle kjønnsrollemønstre. (Rossholt, 2006). Henkel og Tomicic (2011) beskriver likestillinger som å gi alle mennesker, store og små, like muligheter, rettigheter og plikter uansett kjønn. (Henkel/Tomicic, 2011). Askland og Rossholt (2009) skriver at likestilling handler om synet på mennesker og i dette tilfelle jenter og gutter i barnehagen. Videre definerer han likestilling som relasjoner og hvilke forventninger en har til individer.

Larsen og Slåtten skriver at likestilling ikke nødvendigvis betyr at jenter og gutter skal bli like, men at barna skal bli tilbudt like muligheter til å velge. Like muligheter innebærer at vi må behandle kjønnene ulikt. (Larsen/Slåtten, 2010). "Vi må se kjønnene ulikt, bare da kan vi få til likestilling". (Larsen/Slåtten, 2010, s. 66).

Til felles for alle nevnte definisjonen er rettferdighet og like muligheter uansett kjønn. Som vi ser er ikke likestilling i barnehagen kun statistikk, hvor det er et stort flertall av kvinner fremfor menn i yrket. Det handler om verdier og bevissthet rundt handlingene som skjer i barnehagen. (Askland/Rossholt 2009).

2.3 Men hva er et kjønn?

Alle mennesker blir født til et kjønn, enten gutt eller jente. Dette kalles et biologisk kjønn. Fra barn vokser opp blir de møtt med forventninger om hva som blir ansett som passende for deres kjønn. Barnet tilpasser seg disse forventningene i det sosiale møtet, og det utvikles en atferd som passer til deres kjønn. Denne formen for sosialt kjønn kalles også genus. Det sosiale kjønn er betinget ut i fra hvilken kultur eller miljø man befinner seg i. (Wernersson, 2009). Det sier noe om at kjønnsrollemønstrene er kulturelt betinget, og det stilles ulike forventninger til kvinner, menn, jenter og gutter avhengig av hvilken del av verden man er i. Normen for en kvinne i den vestlige verden er ulik for en kvinne som lever i den islamske kulturen. Dette sier noe om at det sosiale kjønn er foranderlige. (Henkel/Tomicic, 2011).

Gjennom stereotyper og diskurser som har vært med oss gjennom tidene, skapes forventningene til det sosiale kjønn allerede før barnet er født. Stereotypene vi ofte ser igjen er de stille og flinke jentene som er ansvarsfulle og selvstendige. Bråket og herjingene finner vi hos guttene. Guttene er gjerne skitne under neglene fordi de klatrer i trær og kjører biler i sandkassen. Aasebø og Melhus (2005) skriver om hvordan de psykologiske og sosiale forskjellene som vises i atferd er et resultat av sosialiseringprosesser i samfunnet som gjenspeiler de forventningene vi har til kjønn. På denne måten kan vi si at kjønn er ikke noe vi er, men noe vi blir.

Birgitta Odelfors skriver at mennesker skaper sin egen og hverandres identitet i det sosiale samspillet. Hun belyser også sammenhengen mellom den skapte identiteten og West & Zimmermanns tanker omkring *doing gender*, å gjøre kjønn. (Odelfors, 1999). Kjønn er noe som skapes i interaksjon med andre mennesker, samfunnet og medienes påvirkning.

Alison Jones (1994) støtter oppunder den sosiale læringsteorien om hvordan jenter blir *jenter* og hvordan gutter blir *gutter*. Hennes påstand i hvordan det biologiske kjønn blir til det sosiale kjønn, går ut på jentene og guttene blir jenter og gutter ved at de deltar i sosiale spill med symboler, væremåter og atferd. (Odelfors, 1999). Også her blir teorien om at genus blir utviklet i det sosiale samspillet med voksne og andre barn støttet opp. Den sosiale læringsteorien forklares ved at jenter og gutter blir oppmuntret og får ros fra omgivelsene og fra signifikante andre når de viser adferd som er *riktige* for sitt kjønn. Adferd som ikke er kjønnsriktige blir oversett eller straffet. Ønske om å bli akseptert spiller en avgjørende rolle da barnet prøver å oppfylle rolleforventningene. (Larsen/Slåtten, 2010).

I følge sosialkonstruksjonistisk teori konstruerer mennesker verden gjennom å språkliggjøre den. Diskurser er svært sentralt innenfor denne teorien. Hvordan begreper, problemstillinger og formulering nedfelt i kulturen gir oss en "sannhet". Hovedtanken i denne teorien anser mennesker som handlende subjekt og hvordan vi forholder oss til de kjønnsdiskurser som er. (Larsen/Slåtten, 2010). Dette vil jeg komme tilbake til, i punktet om de voksnes holdninger.

2.4 Hva med likeverd?

Likestilling og likeverd er to begreper som ofte kan forveksles. Mens likestilling kan kobles til like muligheter til ulikt kjønn, kobles likeverd til det å godta kjønnsforskjellen og anerkjenne at alle er like mye verd uavhengig av kjønn. Selv om disse to begrepene defineres ganske så ulikt, kan de allikevel bli brukt sammen.

Aasebø og Melhus skriver i boken *rom for barn, rom for kunnskap* (2005) om individuering. Individuering er et demokratisk ideal som skal sikre alle mennesker i samfunnet en likeverdig opplæring. I barnehagen i dag er vi opptatt av å vie tid til og kvalitet til det enkelte barn. Individuering vises også til hvordan man skal legge vekt på individet og individets rettigheter. (Aasebø/Melhus, 2005). "Idealet er at alle barna skal bli inkludert som likeverdige på sine egne premisser". (Sjøvik, 2007, s. 38). Det er barnets eget individ som skal stå i fokus. Videre skriver Sjøvik at for å anerkjenne det enkelte barn må man ivareta og respektere de forskjellene som er. Man må også respektere retten barna har til å være forskjellige. Forskjellige aspekter ved barnets personlighet, skal aldri påvirke barnets mulighet for å bli opplevd som likeverdig. (Sjøvik, 2007).

I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver beskrives det å støtte og ta hensyn til det enkelte barnet som et samfunnsmandat. (Kunnskapsdepartementet, 2011). Flere plasser i rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver ser vi at det legges vekt på mangfoldet vi har den norske kulturen, og derfor må omsorgen og aktivitetstilbudet tilpasses hvert enkelt barn. (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Likeverd kan trekkes som en stor paraply som berører alle menneskers verdi uavhengig av kjønn, etnisitet, religion og sosial tilhørighet. (Kajsa Svaleryd, 2004). Likestilling kan bli ansett som en del av denne likeverdsparaplyen.

En viktig del av barnehagens samfunnsmandat er å arbeide for tidlig forebygging av diskriminering og mobbing. (Kunnskapsdepartementet, 2011). Det kulturelle mangfoldet som kommer til syne i norske barnehager skal bidra til nettopp dette, og personalets holdninger blir

svært viktige. Med stort fokus på enkeltindividet i barnehagen har man blitt mer oppmerksom på barnets muligheter og medskaping i hverdagen. (Aasebø/Melhus, 2005). Medskaping i hverdagen er noe vi kjenner godt igjen fra rammeplanen. Medskaping i barnehagen er best kjent som *barns medvirkning*. Barns medvirkning i barnehagen handler om rettighetene til å uttrykke sine meninger om hverdagen i barnehagen. Det handler om å være synlig og ha en påvirkning i sosial sammenheng. (Bae/Eide/Winger/Kristoffersen, 2006). Barns medvirkning forutsetter det enkelte barns evne til å uttrykke seg både gjennom verbalspråk og kroppsspråk. Temahefte om barns medvirkning beskriver enkeltindividets rett til deltakelse og medbestemmelse som utfordrende i møte med selvforvaltning og samfunnets regulering og organisering gjennom normer og verdier. (Bae/Eide/Winger/Kristoffersen, 2006).

2.5 Personalets holdninger

Samfunnets verdier og normer gjenspeiles i barnehagen, og endrede samfunnssyn får betydning for innholdet i barnehagen og hvilke dannelsesprosesser barna møter. Samfunnet stiller andre krav til institusjonene og til pedagogene enn tidligere, og det innebærer at barn skal ha en annen kompetanse enn for få år siden. (Larsen/Slåtten, 2010).

Det viktigste momentet i arbeid med likestilling er personalets holdninger og verdier. Hvordan personalgruppen forstår begrepet likestilling vil få konsekvenser for det pedagogiske arbeidet. For at likestilling skal bli et oppnådd mål må personalet være bevisst i sitt møte mellom de to kjønnene. Personalet må evne å vise refleksjon over samfunnets og egne forventninger til kjønn, for å kunne arbeide mot reproduksjon av tradisjonelle kjønnsrollemønstre. (Kunnskapsdepartementet, 2011). Kajsa Svaleryd (2004) skriver i boken likeverd, hvordan de voksne i barnehagen må løfte frem egne vurdering, meninger og forventninger av kjønn for å identifisere ulike stereotyper av jenter og gutter. Dersom personalet gjør dette vil bevisstheten omkring likestilling belyses. Likestillingsarbeid er noe som må arbeides med og stilles spørsmålstegn til, og være i takt med samfunnsutviklingen. Askland og Rossholt (2009) hevder at gutter og jenter blir møtt ulikt i barnehagen av et ubevisst personalet. De voksne i barnehagen er forbilder for barna, dermed blir deres holdninger viktige i barnas danning- og sosialiseringprosesser. Hvordan de voksne ordlegger seg og snakker kan også være avgjørende i arbeid med likestilling mellom kjønn. De forventningene som kommer ut av stereotypene blant de voksne i barnehagen viser hvilken definisjonsmakt en har som voksen i arbeid med barn. Med diskurser som

barnehagepersonalet har med seg til barnehagen vil konsekvensene for hva som er akseptabelt for kjønn spille inn. Hva som er akseptert og ikke bli definert av de voksne i barnehagen og dette har en stor betydning for likestillingsarbeidet. (Larsen/Slåtten, 2010). Dette sier noe om det asymmetriske maktforholdet som er mellom voksen og barn. På denne måten må personalet være bevisst diskurser og egne holdninger i arbeidet mot å reproducere tradisjonelle kjønnsrollemønstre. Det handler om etiske valg man tar ut ifra kritisk refleksjon.

2.6 Kompetanseutvikling

Stadig endring er en naturlig prosess i vårt samfunn. Slik blir også barnehagene påvirket av de endringene som skjer rundt. (Gotvassli, 2004). Kjell- Åge Gotvassli (2004) skriver i boka *et kompetent barnehagepersonale* om hvor avgjørende et kompetent personal er for kvaliteten i barnehagen. Gotvassli skriver kompetanse handler om å mestre aktuelle oppgaver i barnehagen og nå definerte mål. Kompetanseutvikling handler om å utnytte, styrke og fornye de kunnskapene, ferdigheter, holdninger og erfaringer som ligger hos den enkelte i personalgruppen. (Gotvassli, 2004). Nina Rossholt viser til handlingsplanen for likestilling i barnehagen (2008-2010) at kompetansen vedrørende likestilling skal økes blant personalgruppen i barnehagen. Askland/Rossholt, 2009).

Jacobsen og Thorsvik (2007) skriver i boken *hvordan organisasjonen fungerer* hvordan lærende organisasjoner er kunnskapsproduserende system. Gjennom å etablere arenaer eller ordninger, kan organisasjoner kontinuerlig skape og utnytte informasjon. Videre skriver Jacobsen og Thorsvik (2007) at endring innebærer i mange tilfelles nytenkning. Gotvassli hevder kompetanseutvikling bidrar til at personalet får økt forståelse for barnehagens muligheter og forpliktelser. (Gotvassli, 2004).

3.0 Metode

3.1 Prosess og metode

Da jeg begynte å tenke på hvilket tema jeg ønsket å jobbe med i min bacheloroppgave, ønsket jeg å arbeide med noe som jeg kunne ta i bruk i min yrkesprofesjon. Likestilling i barnehagen var noe som lå i bakhodet mitt siden første praksisperiode, hvor jeg fikk bli kjent med en personalgruppe som satt likestilling på dagsorden. Jeg ønsket å bli bedre kjent med hvordan barnehagene arbeider med likestilling av kjønn mellom barna. Jeg hadde tenkt å intervju to mer tilfeldige barnehager for å se hvordan de arbeidet med likestilling. Gjennom veiledning ble jeg tipset om Kari Emilsen, som har regi av et likestillingsnettverk med flere barnehager i Trondheim kommune. Jeg ble nysgjerrig på dette likestillingsnettverket, og ønsket allerede da å få til et intervju med en deltagende barnehage i nettverket. Da jeg leste om likestillingsnettverket oppdaget jeg at en av de deltagende barnehagene var min praksisbarnehage ved mitt første studieår på Dronning Mauds Minne høgskole. Da jeg oppdaget dette endret jeg fokus for oppgaven. Nå ønsket jeg å intervju to barnehager, en som deltok i dette nettverk og en som var uavhengig av det. Ved å intervju en barnehage som deltok i likestillingsnettverket, fikk jeg også se hvordan endring og utviklingskompetanse kan være med på heve kvaliteten i barnehagen, og dermed får jeg et organisasjons og ledelse perspektiv på oppgaven.

Jeg ønsket å få innsikt i hvordan barnehagene arbeider og hva de tenker om likestilling av kjønn med tanke barna. For å oppleve arbeidet selv, ønsket jeg å observere situasjoner hvor arbeid med likestilling kom mer tilsyne. Min arbeidsmetode i bacheloroppgaven var klar, og det var den kvalitative metoden som skulle bli den riktige metoden for meg. "Til grunn for kvalitativ data kan ligge intervjuer, observasjon, diskursanalyser og innholdsanalyser av dokumenter". (Hjelseth, 2000, s. 88). Gjennom intervjuer med få informanter kommer man mer i dybden på stoffet enn hva jeg hadde gjort dersom jeg valgte den kvantitative metoden, med for eksempel å gjennomføre en spørreundersøkelse med femti informanter. "Kvalitativ metode er særlig hensiktsmessig hvis vi skal undersøke fenomener som vi ikke kjenner særlig godt, og som det er forsket lite på, og når vi undersøker fenomener vi ønsker å forstå mer grundig". (Johannessen/Tufte/Christoffersen, 2011, s. 32). For min del ønsket jeg å få bedre innsikt i hvordan barnehagene arbeider og hvilke holdninger de har til arbeid med likestilling,

og da var det gjennomføring av intervju som var mest egnet for å få svar på det jeg lurte på. Under prosessen tok jeg i bruk både intervju og observasjon. Når man tar i bruk flere metoder under arbeidet, kalles det metodedtrianglering. (Johannessen/Tufte/Christoffersen, 2011).

3.2 Intervju

Jeg valgte å intervju to barnehager for å få bedre innsikt i arbeidet med likestilling. For å kunne intervju barnehagene, utarbeidet jeg to ulike intervjuguider, en for hver barnehage. Dette gjorde jeg fordi en av barnehagene har deltatt i et likestillingsnettverk gjennom Dronning Mauds Minne høyskole og har derfor en annen bakgrunn med dette fokusområdet. Med tanke på at en av barnehagene har deltatt i dette nettverket og derav andre forutsetninger hadde jeg naturligvis mange spørsmål rettet mot hvordan nettverket har påvirket barnehagen. Med grunnlag i dette falt det meg naturlig å lage en egen intervjuguide til denne barnehagen. Da jeg skrev begge intervjuguidene, så jeg at det muligens kom til å åpne seg rom for at jeg måtte stille oppfølgingsspørsmål for å få svar på det jeg lurte på, det ble et såkalt semistrukturert intervju. Siden jeg ønsket å få vite hvordan barnehagene arbeidet og hvilke holdninger de har til likestillingsarbeidet, ønsker jeg å intervju pedagogisk leder på en avdeling. På denne måten fikk jeg også litt av ledelsesperspektivet på arbeidet. Mine informanter var altså et bevisst valg fra min side. Jeg valgte informanter som jeg visste ville gi meg svar på mine spørsmål for å komme til min problemstilling, denne arbeidsmetoden kalles strategisk utvelgelse. (Johannessen/Tufte/Christoffersen, 2011).

Jeg sendte mail til begge barnehagene og fikk avtalt tidspunkt for intervjuet. Den ene informanten ønsket å få tilsendt intervjuguiden på forhånd, da hun følte det var et vanskelig tema og hadde behov for å sette seg inn i spørsmålene. Dette syns jeg er veldig greit, da jeg tenker at dette gir informanten tid til tenke på spørsmålene slik at hun svarer på de spørsmålene jeg har. Da jeg intervjuet tok jeg i bruk en lydopptaker. En av årsakene til at jeg valgte å ta i bruk lydopptakeren var for å sikre dataen, på denne måten sikret jeg informasjonen uten å måtte konsentrere meg om å få ned alle ordene med penn og papir. Dette førte også til at jeg var friere i den forstand at jeg klarte å være fullstendig tilstede og deltagende under intervjuet. I etterkant av intervjuene, transkriberte jeg dataen til en ren tekst. Ut i fra denne transkriberingen analyserte jeg dataen. Dette var jeg avhengig av å gjøre for å komme frem til materialet jeg skulle drøfte.

3.3 Observasjon

Jeg ønsket å observere situasjoner i barnehagehverdagen hvor arbeid med likestilling av kjønn mellom barna kom mer tilsyne. På denne måten kunne jeg også belyse hvordan barnehagens holdninger og tanker ble iverksatt og jobbet med. Ved den første barnehagen, som er uavhengig av likestillingsnettverket, var det avtalt på forhånd at jeg ønsket å observere flere situasjoner som avklednings og måltid. Jeg opplevde at observasjonen i denne barnehagen som mislykket. Det var sykdom blant personalgruppen, som gjorde at det var lite bemanning denne dagen. Avkledningssituasjonen som jeg observerte var kaotisk og jeg fikk ikke ro til å observere da flere av barna kom bort til meg og ba om hjelp. Jeg ser i ettertid at jeg kunne vært mer spontan i denne situasjonen, og heller valgt en deltagende observasjon og fått en opplevelse av hvilket kjønn som henvendte seg til meg mest for å hjelp, for eksempel. I stedetfor, satt jeg i en krok og prøvde å observere hva som foregikk, med mye bråk og stressede voksne. Jeg følte ikke at denne observasjonen ga meg ett riktig bilde av hvordan personalgruppen og barna ville vært i en normaldag. På grunnlag av dette har jeg valgt å ikke ta med observasjonen i denne oppgaven.

Da jeg hadde bestemt meg for å ikke ta med observasjonen fra første barnehagen, bestemte jeg meg for å ikke observere i den andre barnehagen heller. Under intervjuet i barnehage 2 kom informanten frem til mange måter på hvordan de arbeider og hvorfor.

3.4 Metodekritikk

I forhold til valg av mine informanter følte jeg at jeg traff veldig godt. Det tenker jeg fordi i barnehage 2, som var deltagende i likestillingsnettverket, ga veldig fylldige svar og faglige begrunnelser. De visste seg å være svært bevisste i likestillingsarbeidet. Med tanke på barnehage 1, som ikke var deltagende i likestillingsnettverket, opplevde jeg svar som lå mer på overflaten. Selv om begge pedagogiske lederne nevnte mange av de samme tingene. Det jeg også ser er at begge barnehagene jobber i trå med lovverk som for eksempel rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver. Jeg stiller spørsmålstegn ved pedagogisk leder 1, som svarte på mine spørsmål veldig politisk korrekt. Svarte pedagogisk leder ut ifra realiteten eller svarte hun på spørsmålene ut i fra det hun trodde jeg ønsket å høre. Med grunnlag av dette mener jeg at en observasjon kunne ha hjulpet meg i å bekrefte om dette var sant eller ikke. Med dette i bakhodet er det viktig å huske på at mine funn ikke gir et representativt bilde av hvordan barnehagene arbeider. Allikevel er det viktig å ha i bakhodet når man arbeider med

kvalitativ metode at man ikke kan generalisere de funnene jeg kom frem til, da jeg har intervjuet kun to barnehager. Selv om funnene ikke kan generaliseres, forteller det noe om informantenes sannhet i deres virkelighet, og det kan gi en pekepinn på hvordan det er i andre barnehager. Selv om funnene hos de to barnehagene var nokså like, betyr ikke det at resten av barnehagene i Trondheim opplever arbeid med likestilling på samme måte. Dette betyr at relabiliteten kan være høy, selv om validiteten er lav. (Hjerm/Lindgren, 2011).

Selv om jeg opplevde at mitt valg av kvalitativ metode var riktig i forhold til min problemstilling, kan jeg se at mitt valg med observasjon kan være avgjørende for både for relabiliteten og validiteten for dataen. Jeg valgte å observere i den første barnehagen, og fikk dessverre ikke sett hvordan barnehagen arbeidet med likestilling i barnehagen. På grunn av lite tid, fikk jeg ikke dratt tilbake og observert, noe jeg selv føler er veldig synd. Jeg ser at dersom jeg hadde valgt å observere flere ganger, hadde jeg nok fått et riktigere bilde av arbeidsmåter. Da jeg kun observerte en gang, med resultater jeg selv føler jeg ikke kan gå god for, var nok funnene mine i forhold til observasjonen mer tilfeldig ettersom dagen i barnehagen var rokket ved med tanke på lite bemanning.

4.0 Funn og drøfting

I denne delen av oppgaven vil jeg drøfte mine funn opp mot teori for å kunne svare på problemstillingen.

Barnehage 1 og pedagogisk leder 1 – Barnehagen har vært deltagende i et likestillingsprosjekt for noen år tilbake, men er ikke deltagende nå lenger. Pedagogisk leder har over 15 års erfaring fra barnehagen.

Barnehage 2 og pedagogisk leder 2 – Barnehagen er deltagende i likestillingsnettverket gjennom Dronning Mauds Minne Høgskole og Trondheim kommune. Likestillingsnettverket har vært pågående i ca. to år og pedagogisk leder 2 er kontaktperson og ansvarlig for prosjektet innad i barnehagen.

"Likestilling og likeverd i Trondheimsbarnehagene" er navnet på nettverket barnehage 2 er deltagende i. Prosjektet startet som et prosjekt i regi av kvalitetsprogrammet i Trondheim kommune. I dag er det et nettverk hvor flere barnehager i Trondheim kommune er deltagende. Nettverket skal ha fokus på likestilling og likeverd i barnehage både i forhold til barn og voksne. Nettverket er altså et samarbeidsprosjekt mellom Dronning Mauds Minne Høgskole, Trondheim kommune og flere barnehager. (www.dmmh.no)

4.1 Likeverd av enkeltindividet= likestilling mellom kjønn?

I begge barnehagen hvor jeg foretok intervju, ønsket jeg at de pedagogiske lederne skulle definere begrepet likestilling. Jeg ønsket å få en forståelse på hva barnehagene la i begrepet for å få et innblikk i deres verdisyn.

Hvordan definerer barnehagene begrepet likestilling?

Pedagogisk leder 1; *Definerer og definerer. Vi tenker like mye på det med likeverd, det å prøve og ikke vektlegge kjønn, men å behandle alle likt. Vi prøver å se enkeltindividet.*

Pedagogisk leder 2; *Å, det er så vanskelig. Det ligger så mye i det ordet. Vi jobbet med det i begynnelsen, er det det at vi alle skal gjøre alt likt, og at vi alle skal være like? Vi liker ordet*

likeverd mer, at vi skal verdsette alle for den de er og. Og se enkeltbarnet. Likestilling blir mer at de skal få likt da, du skal gjøre det samme som meg.

Begge barnehagene brukte ordet likeverd når de skulle prøve å definere begrepet likestilling. Tilfelles for begge barnehagene var fokus på å se barnet, altså enkeltindividet. At barnehagene vektlegger individene kan støttes opp av Aasebø og Melhus hevdelser om at individet står sterkt i dagens barnehager. I barnehagen i dag er vi opptatt av å vie tid til og kvalitet til det enkelte barn. Individuering vises også til hvordan man skal legge vekt på individet og individets rettigheter. (Aasebø/Melhus, 2005). Pedagogisk leder 1, forklarte at de ikke vektlegger kjønn, men behandler alle likt ut i fra individene. Dette kan også kobles opp mot Palma Sjøvik (2007) hevdelser om at idealet er at alle barn skal bli inkludert som likeverdige på sine egne premisser. Barnehagens mål er å se inkludere alle barna som likeverdige for dem de er.

Larsen og Slåtten hevder at det ikke er mulig å få til likestilling dersom man ser bort i fra kjønn. Man må ta i betraktning at barna er jenter og gutter for å kunne gi kjønnene like muligheter. (Larsen/Slåtten, 2011). Det at barnehagene setter enkeltindivids særegenhet, altså barnets forutsetninger, personlighet og interesser i fokus, gjør at man fjerner det sosiale kjønn fra aspektet. De handlinger og adferd som kommer tilsyne vil da være et utslag av barnet selv i samspill med de ukjennede omgivelsene. Arbeidet handler nå om hvordan personalgruppen setter barnet uten det sosiale kjønn i fokus. Ser vi på definisjonen av likestilling fra rammeplanen, *prinsippet om likestilling handler om at gutter og jenter skal ha like muligheter til å bli sett og hørt.* (Kunnskapsdepartementet, 2011), ser vi at det omhandler om å gi begge kjønn like muligheter. Skal man jobbe med likestilling ut ifra definisjonen, er det en forutsetning å ha kjønnene med i betraktningen ifølge Larsen og Slåtten. Ser vi problematikken i lys av Larsen og Slåtten teori, kan en anta at fokusområdet har sklidd vekk fra likestillingsarbeid over til likeverdsarbeid.

Svaleryd (2004) beskriver likeverd som en paraply. Under denne paraplyen finner vi flere begreper, blant annet likestilling. (Svaleryd, 2004). Dersom jeg ser problematikken fra Svaleryds forståelse av begrepene, kan vi si at likestillingsarbeidet kommer tilsyne gjennom fokus på likeverd. Dersom man vektlegger individet fremfor kjønnet, vil det åpnes rom for mangfold. Gjennom mangfold vil det biologiske kjønn få flere riktige måter å være sosialt kjønn på. Nina Rossholt skriver i temahefte om likestillingsarbeid i barnehagen at det finns flere måter å være kjønn på. Videre skriver hun at likestilling omhandler å legge til rette for pedagogisk virksomhet som ikke reproducerer de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene. (Rossholt, 2006). Gjennom vektlegging på individet og dets rett til å være ulik, vil det gi et større sprang for riktig måte å være kjønn på. Mangfoldet av å være jente og gutt på vil i et større og lengre perspektiv gjøre de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene uklare og gjennom likeverd og fokus på individ vil man kunne gi gutter og jenter like muligheter, likestilling. På denne måten kan vi si at barnehagene jobber med likestilling gjennom likeverd

4.2 På hvilke måter arbeider barnehagen med likestilling med tanke på barna?

Pedagogisk leder 1; *Det med likeverd og passe på at alle er gode venner uansett hvilket kjønn det er. Og så ser vi jo det på storbarnsavdelingen, hvor de har turkamerater, blander de gutter og jenter sammen. Og prøver dette med kjønnsnøytrale leker, ikke bare dukker og snekkerleker. Og det at gutter kan leke med dukker.*

Pedagogisk leder 2; *Det har vi jobbet med, stemmebruk. Og det er derfor vi tok videoopptak, for å se hvordan vi henvender oss forskjellig, og hvor mange ganger vi henvender oss til gutter og jenter og. Det var mye mer henvendelser til guttene og det var en litt annen stemme. En mykere stemme til jentene; **Nei, men det går fint ja, (myk stemme)**, og mange beskjeder til guttene; **nei, men nå må du ta på deg buksa, det klare du (streng stemme)**.*

Kritiske refleksjoner om problemstillinger og diskurser man møter i hverdagen i barnehagen, har gjort at barnehage 2 er mer bevisst seg selv og valg de tar i møtet med barna. Et eksempel på hvordan barnehage 2 skapte møteplass og rom for refleksjon er gjennom videoopptak. Personalgruppen valgte å ta videoopptak i en garderobesituasjon hvor resultatet var oppsiktsvekkende. Det som kom frem var måten de voksne snakket ulikt til jentene og guttene på. Guttene ble snakket til med en strengere stemme mens jentene ble snakket til med en

mykere stemme. Dette kan vi koble opp imot Asklands og Rossholts teori om at jenter og gutter blir møtt ulikt i barnehagen, fra et ubevisst personale. (Askland/Rossholt, 2009). Videoopptaket ble i denne sammenhengen brukt som pedagogisk dokumentasjon og et grunnlag for refleksjon over personalets forventninger til gutter og jenter. Dette er noe som rammeplanen vektlegger i likestillingsarbeidet. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver skriver at personalet må reflektere over egne og samfunnets forventninger til gutter og jenter. (Kunnskapsdepartementet, 2011). Svaleryd (2004) skriver i likhet med rammeplanen om barnehagens innhold og oppgaver hvordan personalet må belyse holdninger, meninger og forventninger for å øke bevisstheten omkring likestilling. Barnehagen jobber med likestilling gjennom å belyse sine holdninger og forventninger til kjønnene i tråd med både rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver samt Svaleryd.

Pedagogisk leder 2 ga også et annet eksempel på hvordan personalgruppen har reflektert over språket i likestillingsarbeidet. Et eksempel på dette er hvordan de voksne benevner klærne til barna i barnehagen. En jente som kommer inn i på avdeling med en helt ny, rosa kjole med en søt katt på, blir ofte bemerket med; *Nei, se! Har du fått seg så fin ny kjole du da? Den var skikkelig søt!* Hvordan defineres dette barnet ut ifra de ordene som kommer fra personalgruppen? *Den voksne likte kjolen min. Hun sa at den var fin og skikkelig søt, jeg blir også en fin og søt jente i denne kjolen. Da liker de voksne meg også!* Henkel (2011) sier noe om dette i boken gi barna 100 muligheter isteden for 2. Hun skriver at gjennom positiv, negativ eller ingen oppmerksomhet viser vi barnet hva som er akseptert, hva vi setter pris på og hvordan vi skal være. Som pedagog vet vi at anerkjennelse er viktig for barnets utvikling av selvbilde. Det er klart at man må si noe til dette barnet, som er så stolt over den nye kjolen sin. Personalgruppen har valgt å heller bemerke andre ting ved antrekket, enn ting som fargen, formen og hvorvidt den er søt eller tøff. Når personalgruppen da stiller spørsmålstegn til hvilken lyd katten på magen lager eller funksjonen kjolen har, blir fokus snudd fra utseendet. Barnet må bruke sin intellekt for å kunne svare på personalgruppens forventninger. Hva som er akseptert og ikke bli definert av de voksne i barnehagen og dette har en stor betydning for likestillingsarbeidet. (Larsen/Slåtten, 2010). Askland og Rossholt (2009) skriver hvordan diskurser om hva som er akseptabelt produserer makten i forholdet. I barnehagen er det de voksne som definerer hva som er riktig og galt i forhold til kjønn, barna må innrette seg deretter. Maktforholdet som er mellom voksen og barn i barnehagen blir dermed asymmetrisk. Gjennom bevisstgjøring av språket på denne måten viser personalgruppen at de forventer andre ting av denne jenten enn å være søt og fin. Også på denne måten viser

barnehage 2 at de har reflektert over egne holdninger til jenter og gutter, i tråd med rammeplanen for barnehagens innhold og oppgavers krav.

Bevissthet omkring deling av barnegruppen er også noe personalet i *barnehage 2* har reflektert over. *Barnehage 2*, valgte å dele barnehagens baser etter kjønn for en dag. Alle jentene på tvers av basene ble plassert på en base, og alle guttene ble plassert på den andre basen. Personalgruppen gjorde dette for observere ulike måter gutter og jenter leker på. Pedagogisk leder fortalte at på jentebasen ble det svært tydelig hvordan jenter bruker leken for å stenge ut andre. Lureleken, kaller de voksne denne typen lek. Når det gjaldt guttene, så de at forholdene ble mye roligere. Guttene hadde større plass å boltre seg på og alle ble inkludert i leken.

Larsen og Slåtten (2010) skriver om hvordan deling av barnegruppa etter kjønn kan støtte barn i lek på tvers av kjønnsrollemønstrene. Han beskriver delingen som positiv da barna får bevege seg bort fra stereotypiske leker. Personalgruppen la frem aktiviteter som gikk på tvers av kjønnsrollemønstrene. Pedagogisk leder 2 som jeg intervjuet fortalte at hun var på guttegruppen denne dagen. Hun la frem Barbie-dukker for å se hvordan guttene lekte med dem. Det hun så var at guttene lekte med Barbie-dukkene på en helt annen måte sammenlignet med jentene. Mens jentene har rollelek med dukkene, brukte guttene dukkene som fly og biler. Barbie-dukkene krasjet med hverandre og ble brukt på en hardere måte. Vi kan si at gjennom deling av guttene og jentene og tilbud om leker på tvers av kjønnsrollemønstrene, ønsket personalgruppen å bryte med de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene.

I motsetning til Larsen og Slåtten, setter Askland og Rossholt (2009) spørsmålsteget til barnegrupper delt etter kjønn. Det kritiske blikket rettes mot etikken omkring det å plassere alle gutter i en bås og alle jenter i en annen bås, og se bort ifra mangfoldet vi finner i det å være en gutt og en jente på. Og vil ikke de stereotypiske lekene bare forsterkes om man deler gruppene etter kjønn? Hvordan personalgruppen arbeider i det kjønnsdelte barnegruppene vil være avgjørende. Personalgruppen i *barnehage 2* oppmuntret personalgruppen barna til å leke på tvers av kjønnsrollemønstrene. Gjennom å dele barnegruppa etter kjønn, skaper personalgruppen seg innsikt og oppmuntrer barna til å leke på tvers av kjønnsrollemønstrene. Når personalgruppen jobber så bevisst mot det målet å ikke reproducere kjønnsrollemønstre, vil jeg støtte meg til Larsen og Slåtten's meninger om at denne typen pedagogisk arbeid er positivt. Hadde det derimot vært slik at barnehagen kun hadde plassert alle guttene på en avdeling og jentene på en annen avdeling for at det skulle vært likt antall, ville jeg også stilt

spørsmålstegn i likhet med Askland og Rossholt omkring konsekvensene som ville komme av dette.

Gjennom refleksjoner som fører til mer bevisst pedagogisk arbeid, viser spesielt barnehage 2 at de har kommet lang i sitt likestillingsarbeid. Henkel og Tomicic (2011) skriver at det sosiale kjønn er noe som er foranderlig. Hva som er akseptert og forventet av det sosiale kjønn, vil være ulikt både fra forskjellige kulturer og generasjoner. Gjennom drøfting og refleksjon har barnehagene sett betydningen av holdninger som kan være med å utvikle barns syn på det sosiale kjønn. Dette viser også hvordan det sosialkonstruksjonistisk teorisyn, hvor belysing av diskurser er viktig for å være bevisst sine holdninger omkring kjønn. Som Askland (2009) skriver, det handler om verdier og bevissthet rundt handlingene som skjer i barnehagen.

4.3 Rom, språk og farger

Pedagogisk leder 2; Vi stilte spørsmål til barna og til de voksne.

I barnehage 2, er det tydelig at personalgruppen har reflektert mye sammen om likestilling. Det som også kom frem, var at de voksne skapte rom for å reflektere og undre seg sammen med barna. Er det noe som heter guttefarger og jentefarger? Kan en dame bli politi? Kan en mann bli ballettdanser? Kan gutter leke med dukker og jenter leke med brannbiler? Kan jenter og gutter være bestevenner? Slike spørsmål ble drøftet i samlingsstunder og i spontane øyeblikk i hverdagen. I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver finner vi, barn skal få undre seg og stille spørsmål. Barns undring over handlinger og holdninger i møte med hverandre legger grunnlaget for en kritisk refleksjon om seg selv i samfunnet. (Kunnskapsdepartementet, 2011). At barna og de voksne undrer seg over forventningene og holdningene vi har til og gutter og jenter gjør at det stilles spørsmålstegn til de holdningene vi tidligere har hatt.

Vennskap, likeverd og sosial kompetanse var et av *barnehage as*, satsningsområdet for barnehageåret 2012-2013. I barnehagens årsplan under fagområdet etikk, religion og filosofi finner vi at barna skal "utvikle toleranse og interesse for hverandre og respekt for hverandres bakgrunn, uansett kulturell og religiøs og livssynsmessig tilhørighet". (Årsplan for barnehagen, 2012-2013). De ønsker at barna skal kunne utvikle sin kompetanse for å kunne

forholde seg til andre mennesker på en positiv måte. "Å utvikle slike ferdigheter som gjør vellykkede relasjoner mulig, er et av de viktigste resultatene av barndommen". (Årsplanen for barnehagen, 2012-2013). Gjennom fokus på likeverd og likestilling kommer også barnehageloven frem. I barnehageloven § 2 finner vi "Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling". (Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold). Omsorg, oppdragelse og læring er begreper som kobles opp mot livslang læring, medvirkning og danning. Alle barns rett til å være ulik og bli inkludert på grunnlag av det mangfoldet. Forskjellige aspekter ved barnets personlighet, skal aldri påvirke barnets mulighet for å bli opplevd som likeverdig. (Sjøvik, 2007).

I temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet bekreftes det at rommenes navn gir assosiasjoner til hvilken lek man skal leke på et visst rom. (Rossholt, 2006). Dette er noe barnehage 2 har tenkt på. Dukkekroken som inviterer til familielek hvor omsorg står i fokus, trekker som oftest jenter. For å likestille rommene og invitere flere gutter til å leke på tvers av kjønnsrollemønstrene, har barnehagene valgt å kalle rommet kroken. Selv om rommet fortsatt har dukkene, stekeovn, seng og spisebord, er ikke rommet fastlåst i det at jentene skal leke her. Ved å bytte navn på rommet, åpner barnehagen muligheter for at guttene også blir med i denne leken. Henkel og Tomicic (2009) skriver om hvordan barn burde oppmuntres til å være kreativt, oppfinnsomt og skapende gjennom rom. Barnehage 2 er på god vei med tanke til å bruke mulighetene til dette.

4.4 Kompetanseutvikling

Pedagogisk leder 1; *For noen år siden var vi med på et prosjekt, gjennom DMMH og sammen med flere andre barnehager. Og da ble det snakket om det, og jeg tror vi tok det opp på personalmøter. Da gikk det opp noen tanker, så selv om vi ikke jobber spesifikt med det nå, så ligger det der allikevel, når jeg tenker igjennom det.*

Pedagogisk leder 2; *Jeg tror kanskje vi har blitt mer bevisst mulighetene. Vi er kanskje mer bevisst hvordan vi setter sammen gruppene og aktivitetene vi tilbyr da. Vi trodde vi var så gode på å ivareta guttene og jentene. Guttene og jentene hadde like muligheter i barnehagen her. Også fikk vi oss et sjokk, for det hadde de ikke nei. Da fikk vi oss en vekker.*

Barnehage 2, som i dag er deltagende i likestillingsnettverket fortalte også at deltagelse i likestillingsnettverket har satt i gang tankeprosesser i personalgruppen som har vært avgjørende i forhold til likestillingsarbeidet. Gjennom kritiske refleksjoner har personalgruppen blitt mer bevisst mulighetene som allerede var i barnehagen. Gjennom deltagelse i likestillingsnettverket har personalgruppen utviklet en større kompetanse i likestillingsarbeidet som har gjort dem mer bevisst i sitt møte med gutter og jenter.

Pedagogisk leder 2 forteller at muligheten for likestilling i barnehagen alltid har vært der, men igjennom deltagelse i nettverket har personalgruppen blitt bevisst mulighetene. Dette kan vi se i sammenheng med Gotvasslis hevdelser om at kompetanseutvikling bidrar til at personalet får økt forståelse for barnehagens muligheter.

Stortingsmelding 41 om kvalitet i barnehagen sier følgende; *Likestilling er en sentral verdi i det norske samfunnet, og likestillingsperspektivet skal være integrert i barnehagens daglige virksomhet.* Fordi at barnehagen er en offentlig institusjon som skal være en pedagogisk virksomhet, kan det stilles normative og etiske krav til innholdet. (Askland/Rossholt, 2009). Likestillingsarbeidet i barnehagen skal være i takt med samfunnets utvikling, noe som igjen stiller krav til personalgruppen og deres kompetanse. Gotvassli (2004) hevder at et kompetent barnehagepersonale er avgjørende for kvaliteten i barnehagen. Dersom et barnehagepersonale er bevisst og kompetent i sitt likestillingsarbeid, vil kvaliteten på dette område økes betraktelig. Gjennom kompetanseutvikling har barnehagen åpnet opp for mulighetene som møter barna og bevisstheten har bidratt til at jenter og gutter i større grad enn tidligere møtes med like muligheter. På denne måten kan vi si at kompetansehevingen gjennom likestillingsnettverket, har sikret kvaliteten stortingsmelding 41 har forventet, noe barnehage 2

har vist at de har gjort. Pedagogisk leder 2 var den personen som hadde ansvar for likestillingsnettverket innad i barnehagen. Hun fortalte at resten av personalgruppen rullerte på hvem var med på nettverksmøtene. På denne måten sikret barnehagen seg at alle følte et eierskap og forhold til prosjektet. Dette kan vi se i sammenheng med Jacobsen og Thorsvik (2007) teori om hvordan organisasjoner kan kontinuerlig skape og utnytte kunnskap gjennom å etablere spesielle arenaer eller ordninger som fremmer kunnskapsoverføring mellom organisasjonsmedlemmene. En særlig oppmerksomhet er viet roller som ledere på alle nivåer kan spille for å utvikle tiltak som legger til rette for kunnskapsproduksjon. Sett i lys av dette, kan vi si at pedagogisk leder 2 var lederen i dette prosjektet som la til rette for kunnskapsproduksjon.

Som vi ser forteller pedagogisk leder 1 at barnehagen tidligere hadde deltatt i et likestillingsnettverk. Gjennom nettverket fikk personalgruppen noen tankevekker som ble drøftet i personalgruppen. Som pedagogisk leder 1 sier, jobbes det ikke noe spesifikt med likestilling i dag, men når hun tenker igjennom det så ligger det der. Dette tolker jeg dit hen at likestilling ikke er noe som fokuseres på i hverdagen. Når pedagogisk leder 1 blir bedt om å reflektere over dette i dag, må hun tenke seg om, får å hente den kunnskapen og kompetansen som en gang ble brukt aktivt. Med tanke på min problemstilling; hvordan har kompetanseutvikling bidratt til å heve kompetanse med tanke på likestilling, ser vi altså at kompetansen er noe man må jobbe med kontinuerlig for å holde vedlike. Dette tenker jeg også er en årsak til at jeg følte jeg fikk et bedre utbytte med «bedre» svar fra barnehage 2 som er deltagende i likestillingsnettverket, sammenlignet med hva jeg fikk fra barnehage 1.

5.0 Oppsummering og avslutning

Gjennom mine undersøkelser i de to barnehagene og teori har jeg fått en forståelse av hvordan barnehagene jobber med likestilling. Begge barnehagene jeg intervjuet vektla likeverd og fokus på individet. Det var personligheten som avgjorde om barna fikk like muligheter. Alle de formelle retningslinjene om likestilling går på kjønn, gutt eller jente, kvinne eller mann. Men likestillingen i barnehagen går på muligheter knyttet til personligheten, ikke til hvilket kjønn du er. Derav tenker jeg at den reelle likestillingen i barnehagen skulle ha het likeverdsarbeid, og ikke likestilling som går på kjønn. Barnehagene jobber med likeverd av barna, og ikke likestilling av gutter og jenter. *Likestilling mellom kjønnene skal gjenspeiles i barnehagens pedagogikk.* (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 12) Med tanke på det pedagogiske arbeidet med valg av navn på rom, oppmuntring til leker på tvers av kjønnsroller, deling av barnegrupper på tvers av kjønnsgruppene og holdninger/forventninger de voksne har reflektert over kan vi si at barnehagene jobber med likestilling. På denne måten har jeg funnet ut at barnehagene jobber med likestilling av det pedagogiske verktøyet for å gjøre barna likeverdige.

Det krever kritiske refleksjoner og iherdig innsats for å belyse de mulighetene som fins for likestilling i barnehagene. Det kom godt tilsyne at kompetanseheving blant personalgruppen var viktig for å gi personalet et nytt blikk på hvordan man kan fremme like muligheter for gutter og jenter. Kvaliteten med tanke på likestilling var tydeligere i barnehage 2, som var deltagende i likestillingsnettverket i dag, sammenlignet med barnehage 1 som var deltagende for noen år tilbake. Dette tyder på at kompetanse er noe som må holdes vedlike og stadig utvikles.

Videre ble jeg nysgjerrig på hvordan likestillingsarbeidet kunne utvides enda mer. Kan man for eksempel kalle rommene i barnehagene bevegelsesrom? Fargerom? Det mystiske rommet? Det lekende rommet? Kanskje ville fantasien fått enda større muligheter dersom barnehagene hadde tatt i bruk slike navn? Det hadde også vært veldig spennende å sett hvordan arbeidet har påvirket barna. Hadde det de tradisjonelle kjønnsrollene vært mindre tydelige? Det hadde krevd et prosjekt som har gått over en lengre periode.

6.0 Etterord

Nå sitter jeg ved veis ende med min bacheloroppgave. Det føles litt vemodig, at denne prosessen som begynte for fullt i oktober 2012 nå er slutt. Samtidig tar jeg med meg all den kunnskapen jeg har fått igjennom arbeidet med meg i sekken min som snart ferdigutdannet barnehagelærer. Jeg gleder meg til å komme i jobb og fortelle om min bacheloroppgave og integrere det i min barnehage.

Skriveprosessen har til tider vært tyngre enn andre, da jeg synes det var utfordrende å skulle strukturere drøftingsdelen av oppgaven. Men igjennom veiledning og samtale med medstudenter kom jeg meg igjennom det, og føler meg veldig stolt og fornøyd med oppgaven min. Det har vært en lærerik prosess og en veldig interessant måte å jobbe på. Gjennom kvalitativ metode opplever jeg at har fått et dyptgående blikk for hvordan barnehagene jobber med likestilling i barnehagen. Jeg føler også et videre engasjement for kompetanseutvikling på dette området når jeg kommer ut i arbeid, og håper jeg kan få ta del i en barnehagen som ønsker å sette fokus på likestilling og likeverd.

7.0 Litteraturliste

- Askland, L. & Rossholt, N. (2009). *Kjønnsdiskurser i barnehagen – mening, makt og medvirkning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Friis, P. (2006). *Temahefte om menn i barnehagen, om å rekruttere og beholde menn i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Gotvassli, K. Å. (2004). *Et kompetent barnehagepersonale – om personal- og kompetanseutvikling i barnehagen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Henkel, K. & Tomicic, M. (2011). *Gi barna 100 muligheter i stedet for 2 – om genusfeller og genusproblemer i hverdagen*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Hjelseth, A. (2000). *Samfunnsvitenskapelig metode: studiehefte*. Molde: Høgskolen i Molde.
- Hjerm, M. & Lindgren, S. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig analyse*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Jacobsen, I. D & Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer*. Bergen: Fagbokforlaget
- Johannessen, A. Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kunnskapsdepartementet (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Larsen, K. A & Slåtten, V. M. (2010). *En bok om oppvekst - samfunnsfag for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Odelfors, B. (1999). *Barnehagen i et kjønnsperspektiv*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Rossholt, N. (2006). *Temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Sjøvik, P. (2007). *En barnehage for alle – spesialpedagogikk for førskolelærere*. Oslo:

Universitetsforlaget.

Svaleryd, K. (2004) *Likeverd – En tanke- og handlingsbok for likestillingsarbeid med barn og unge*. Gjøvik: Gyldendal akademisk.

Wernersson, I. (2009) *Genus i förskola och skola – Förändringar i policy, perspektiv och praktik*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Årsplan for barnehage A. (2012-2013).

<http://www.dmmh.no/nor/forskning/forskningsprosjekter/oversikt-over-forsknings---og-utviklingsprosjekter-2012&PHPSESSID=ecc845e8997cf0b14b42c6d37f93a553>

<http://www.lovdatab.no/all/tl-19780609-045-0.html>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-41-2008-2009-/9/8.html?id=563944>

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/kd/Lover_og_regler/reglement/2006/rammeplan-for-barnehagens-innhold-og-opp/4.html?id=278630

<http://www.ssb.no/sok?sok=likestilling>

8.0 Vedlegg

8.1 Intervjuguide til barnehage 1

INTERVJUGUIDE TIL BACHELOROPPGAVE LIKESTILLING MELLOM KJØNN I BARNEHAGEN

"Likestilling mellom kjønnene i barnehagen skal gjenspeiles i barnehagens pedagogikk. Barnehagen skal oppdra barn til å møte og skape et likestilt samfunn. Barnehagene skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling mellom de to kjønn. Gutter og jenter skal ha like muligheter til å bli sett og hørt og oppmuntres til å delta i felleskap i alle aktiviteter i barnehagen. *Personalet må reflektere over sine egne holdninger til og samfunnets forventninger til gutter og jenter*". (Rammeplanen, 2011, s. 10).

Målene om arbeidet med likestilling er nedfelt i rammeplanen, jeg ønsker å finne ut hvordan barnehagene arbeider med likestilling i virkeligheten. Målet med denne bacheloroppgaven er å få ett grundigere innblikk i hvordan barnehagene arbeider med likestilling i hverdagen. Jeg skal intervju to ulike barnehager, en barnehage som er med i et likestillingsnettverk og en barnehage som er uavhengig av dette nettverket. Jeg ønsker å intervju pedagogisk leder som har ansvar for det pedagogiske arbeidet på avdeling. For å se om barnehagens grunnsyn henger sammen med det pedagogiske arbeidet, ønsker jeg å foreta en observasjon av en situasjon hvor gutter og jenter skal ha like muligheter tydelig kommer tilsyne, som for eksempel en måltidsituasjon og/eller en påkledningssituasjon.

Arbeid med likestilling i barnehagen

1. Hvordan definerer barnehagen likestilling?
2. Er likestilling noe som vektlegges i barnehagen? I så fall, hvorfor?

Arbeid med likestilling i barnehagen

1. Hvordan jobber barnehagen med likestilling i hverdagen?

2. Er det situasjoner i barnehagehverdagen hvor arbeidet med likestillingen kommer mer tilsyne? I så fall, hvilke situasjoner?
3. Ut ifra hvilke mål arbeider barnehagen med likestilling? Rammeplanen, tidligere årsplaner?
4. På hvilken måte henger barnehagens grunnsyn i forhold til likestilling mellom kjønn i tråd med det praktiske arbeidet?
5. Hvilke utfordringer møter barnehagen i arbeidet med likestillingen? Hva er utfordringene?
6. Hvilke muligheter ser barnehagen i arbeidet med likestillingen? Hva er lett?

Forventninger til gutter og jenter

1. Hva forventes det av guttene og jentene i barnehagen? Er disse forventningene i tråd med likestillingsprinsippet?
2. Er det andre ting i forhold til arbeid med likestilling i barnehagen jeg burde vite om?

8.2 Intervjuguide til barnehage 2

INTERVJUGUIDE TIL BACHELOR

LIKESTILLING MELLOM KJØNN I BARNEHAGEN

"Likestilling mellom kjønnene i barnehagen skal gjenspeiles i barnehagens pedagogikk. Barnehagen skal oppdra barn til å møte og skape et likestilt samfunn. Barnehagene skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling mellom de to kjønn. Gutter og jenter skal ha like muligheter til å bli sett og hørt og oppmuntres til å delta i felleskap i alle aktiviteter i barnehagen. *Personalet må reflektere over sine egne holdninger til og samfunnets forventninger til gutter og jenter*". (Rammeplanen, 2011, s. 10).

Målene om arbeidet med likestilling er nedfelt i rammeplanen, jeg ønsker å finne ut hvordan barnehagene arbeider med likestilling i virkeligheten. Målet med denne bacheloroppgaven er å få ett grundigere innblikk i hvordan barnehagene arbeider med likestilling i hverdagen. Jeg

skal intervju to ulike barnehager, en barnehage som er med i et likestillingsnettverk og en barnehage som er uavhengig av dette nettverket. Jeg ønsker å intervju pedagogisk leder som har ansvar for det pedagogiske arbeidet på avdeling. For å se om barnehagens grunnsyn henger sammen med det pedagogiske arbeidet, ønsker jeg å foreta en observasjon av en situasjon hvor gutter og jenter skal ha like muligheter tydelig kommer til syne, som for eksempel en måltidsituasjon og/eller en påkledningssituasjon.

Likestillingsnettverk:

1. Hvordan kom barnehagen frem til deltagelse i dette likestillingsnettverket? Hva var årsaken til at barnehagen ønsket å arbeide med dette fokusområdet?
2. Hvilke muligheter har kommet frem i barnehagen etter å ha deltatt i likestillingsnettverket?
3. Har barnehagen dratt nytte av å delta i likestillingsnettverket? I så fall på hvilken måte?

Arbeid med likestilling i barnehagen?

1. Hvordan definerer dere begrepet likestilling?
2. Hvordan jobbes det med likestilling i barnehagen i dag?
3. På hvilke måter arbeider dere med likestilling?
4. Hvordan henger deres grunnsyn angående likestilling mellom kjønnene i tråd med praksisen i arbeid med barna?
5. Hvordan har arbeidet med likestilling påvirket barna? (Synspunkt)